

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ
<p>1. Датум и орган који је именовао комисију 27. фебруара 2013. – Наставно-научно веће Филолошког факултета у Београду</p> <p>2. Састав комисије са назнаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање, датума избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен:</p> <p>1. др Јелена Јовановић Симић, ванредни професор за Савремени српски језик – Стилистика српског језика. Изабрана 7. децембра 2010. на Филолошком факултету у Београду, запослена на Филолошком факултету у Београду</p> <p>2. др Јован Делић, редовни професор за Српску књижевност – Савремена српска књижевност. Изабран 15. јула 2009. на Филолошком факултету у Београду, запослен на Филолошком факултету у Београду</p> <p>3. др Срето Танасић, редовни професор за Савремени српски језик – Синтакса српског језика. Изабран 20. маја 2008. на Филозофском факултету у Нишу, запослен на Филозофском факултету у Нишу и у Институту за српски језик САНУ у Београду</p> <p>4. <input type="text"/> Кликните да бисте почели унос текста.</p> <p>5. <input type="text"/> Кликните да бисте почели унос текста.</p>
II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ
<p>1. Име, име једног родитеља, презиме: Гордана (Светомир) Јањушевић-Лековић</p> <p>2. Датум рођења, општина, република: 04. 08. 1962. Нови Пазар, Република Србија</p> <p>3. Датум одбране, место и назив магистарске тезе: 04. 12. 2002. године Филолошки факултет – Београд</p> <p>Синтакса реченице у писменим саставима ученика виших разреда основне школе</p> <p>4. Научна област из које је стечено академско звање магистра наука: Шира научна област: филолошке науке, наука о језику – Методика наставе српског језика</p>
III НАСЛОВ ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ:
Синтаксичке и стилске структуре у дјелу Милоша Црњанског

IV	<p>ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ: Навести кратак садржај са назнаком броја страна поглавља, слика, шема, графикона и сл.</p>
	<p>Сем 'резимеа' (4 + 4 стр.) и садржаја, те изјаве о ауторству и коришћењу, рукопис докторске дисертације мр Гордане Јањушевић Лековић са насловом <i>Синтаксичке и стилске структуре у дјелу Милоша Црњанског</i> обухвата укупно 330 компјутерски сређених страница, и састоји се из следећих секција: Увод (1-4), Први дио: Књижевно дјело Милоша Црњанског (1-53); Други дио: I Структурни принципи текста (54-79), II Лексичка структура (80-115), III Стилске фигуре и конструктивни принципи текста (116-186), IV Поступци именовања и преименовања. Проминација (187-202), V Стилски поступци у садејству (203-254), VI Суматраизам и језик (255-326); Напомене о табелама (327); Литература (328-329); Биографија аутора (330).</p>
V	<p>ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:</p>
	<p>Већ и по структури текста, по насловима и распореду анализа – докторска дисертација мр Гордане Јањушевић Лековић одаје зрелог и добро припремљеног проучаваоца језика и стила књижевности. То одмах потврђује ауторка својим сажетим и јасним објашњењима у Уводу. Увод најављује вишестрану, широко постављену али чврсто утемељену анализу књижевног дела Милоша Црњанског, најпре укратко његовог састава и основних квалитета, затим темељних структурних својстава, лексике, стилских фигура, именослова, синтаксе, и на крају у опширном поглављу суматраистичко осветљење добијених резултата. Анализа је управо и спроведена како ја најављено.</p> <p>1. Први одељак представља кратак преглед књижевног дела Милоша Црњанског, у којем је било могуће дати само назнаке његове тематике и његових вредности. Колегиница Лековић ипак покушава да формулише и неке сопствене ставове о том делу, као што је нпр. следећи: „...дјело Милоша Црњанског... има печат оригиналности и аутентичности, али је већ од својих почетака, а не само по овој него и по многим другим особеностима, природни дио европске и свјетске литературе у свом времену, а што је чињеница на коју, чини ми се, ипак није довољно указивано...“ (8). 'Одисејевска' слика света са високом концентрацијом ратних и 'дисидентских' слика – садржана је нарочито у прозним делима Милоша Црњанског. „У свима њима гори 'трагична жудња за апсолутом' (Александар Петров), чежња за 'просторима среће' (Петар Цацић), жудња за неисказаним и далеким, романтичарски бијеж од стварности која се не да подносити. Постоји сан о нечему 'чистом и ванредном', 'невероватно лепом', 'далеко од свих ружноћа око нас' – па било да ће се 'лик' поново испољити као суматраистички лирски субјект што милује 'далека брда и ледене горе', или модерни Одисеј, лирски субјект пјесама Итаке, или тужни ратник – имагинарни лирски аутобиографски Чарнојевић, или ратник-сањар – Вук Исаковић, или тужни сањар, официр Павле Исаковић, или лирски субјект приповиједања, фиктивни 'ја' – приповједач који сања далеку сјеверну Хипербореју, док на југу, у Италији, стријепи над љепотом која може нестати у пламену, и диви се величанственом Микеланђелу у чије кубе стално гледа, тамо у Италији, гдје се нашао као новинар-дописник, дипломат, аташе за штампу, у предвечерје свјетског рата“ (21-22).</p>

2. У другом одељку мр Гордана Јањушевић Лековић занима се за „јаку умјетничку информацију литерарног дјела овог писца“ (54). „Милош Црњански обогатио је српски језик својим умјетничким структурама“ изјављује ауторка још пре сваке анализе (55), и тиме демонстрира свој став о квалитету и вредности књижевног дела које истражује. Анализи грађе колегиница Лековић приступа са јакобсоновских позиција, истичући два основна постулата таквог приступа: „принцип понављања – у поезији и принцип комбинације – у прози“ (56). Међутим, код Црњанског се ова два принципа укрштају и преклапају, и тако омогућују песнику да на изванредан начин превазиђе ограничења и прозне и стиховне структуре и створи специфичан израз, специфичну прелазну форму између поетског и прозног текста. То је показано на одабраним примерима који су убедљивим начином описани и објашњени. Узећемо неке.

Први пример који ауторка узима у разматрање јесте наслов из Сеоба: „Одласци и сеобе, / начинише их мутнима и пролазнима, / као дим, / после битака“. Ту ауторка с правом препознаје „граматичку реченицу“ (57). „Међутим, ова је структура разбијена паузама на мјестима неуобичајеним за описану граматичку (и граматичну) структуру. Једина пауза коју бисмо овдје могли очекивати јесте она испред поредбене конструкције 'као дим', и то у случају када се тај реченични дио жели посебно истаћи, или када је накнадно додат... – Рашчлањивањем она се подвргава принципу поезије. Разбија се на изометријске мање цјелине, чиме се добија поетски ритам и постиже учинак сличан ономе који има лирска пјесма“ (58).

Обратно, поетски текст Милоша Црњанског по правилу чува дискурсне вредности прозног казивања, оплемењујући их наравно ритмом и мелодијом стиховне структуре. Ауторка то показује анализом више случајева, од којих ћемо ми узети само један, онај који се тиче песме 'Растанак код Калемегдана' из *Лирике Итаке*:

Растали смо се
и сишли из града.
Као две сузе, кад напоредо кану,
са набораног лица.

На води су нас чекале лађе.
Твоја оде прва.
Моја је обилазила острва.

Седео сам погурен и црн,
пуст,
као месечева сенка.

Да би показала блискост ових стиховних пасаж са прозним казивањем, колегиница Лековић предузима један једноставан али ефикасан експеримент – преписује стихове у континуалну форму:

Растали смо се и сишли из града. Као две сузе, кад напоредо кану, са набораног лица.
На води су нас чекале лађе. Твоја оде прва. Моја је обилазила острва.
Седео сам погурен и црн, пуст, као месечева сенка.

„Једноставност структуре – утврђује кандидаткиња – чини да пјесма веома подсећа

на 'обичан' говор, а да јој ритам буде ближи прозном. Но, управо једноставност чини да кратке и елиптичне реченице буду носиоци лирског звука“ (74).

3. Лексичка анализа грађе распоређена је у две фазе: прва се тиче квантификације по врстама речи, и не оставља утисак дубљег продора у структуру текста; али је друга посвећена квалитативним моментима, и богата је dobrим запажањима. Нпр.: „када у *Роману о Лондону* Рјепнин каже да му се људски род чини *као лишће јесење*, упоређујући ту своју мисао са Хомеровом (а затим у *Сеобама* видимо да слично размишља и Павле Исакович), у питању је додатна семантизација лексичке јединице и текста, па се у тако семантизованом контексту и лексичка јединица у дескриптивној прози чита у свјетлу и овог, метафоричког значења“ (82). Погођеним тумачењем учинка фигуративног и тропичког израза ауторка долази до значајне истине о живим лексичким процесима у тексту уопште, а у песничком посебно.

Значајну пажњу ауторка посвећује слоју речи из тзв. 'архисемског поља' попуњеног лексичким јединицама које назива 'праелементима'. „Етеризација свијета наглашена је употребом ријечи из овог семантичког поља. Прецизније, праелементи су архисемска компонента текста која обједињује неколико посебних семантичких сфера, међу њима и елементе који образују опозицију (нпр. већ лексички пар вода-ватра гради својеврсну опозицију); ако сфери ватра придружимо и блискозначнице пламен, искра, жар и сл. – онда им је значењски врло блиска и лексема светлост, звезде, Сунце, па сходно томе и ове, фреквентне лексеме, припадају истом семантичком кругу; наравно оне би биле у опозицији према ријечи земља (било да је у употреби као градивна или као властита именица - Земља): твар земља супротставља се пречишћености пламена; а хладна планета – усијаниј звијезди, горућем Сунцу“ (83).

Истим поступком анализиране су речи: сеобе, промена; лист, лишће; звезда, име, утеха; сан, сен, сенка, смрт итд. Све су то речи богате симболичким одсејајима значења које обухватају природно окружења и културолошки амбијент људске јединке, погодне за продубљен приповедни израз, способне за тропички украс оплемене прозне речи великог песника. Колегиница Лековић углавном исправно тумачи њихово опште значење и контекстуалне нијансе код Црњанског.

Разматрајући 'глаголе говорења' у 'структури приповиједања', колегиница Лековић покушава делу које анализира дати тумачење са позиција М. Бахтина, налазећи у њему „моменат вишеаспектности, истовременог присуства више тачака гледишта, и истовременог присуства, такође, више нараторских гласова који се, заједно са гласом књижевног јунака, често сливају у један глас“ (104).

Расправа о 'систему бинарних опозиција' заправо је наставак разматрања контекстуализацијских поступака започет анализом 'праелемената' семантичке структуре дела. Ауторка семантичке опозиције темељних лексичких јединица – посматрајући њихову умреженост у целокупности текст(ов)а – не сматра само механизмом стварања 'јаке информације', већ и основом композиције уопште. „Оне су каткада 'скривене', тешко их је открити и докучити. На неким мјестима пак поступак је 'огољен', па није тешко уочити

базична опозитна значења која учествују у архитектури текста, не само као основ семантичких слојева, него и као поступак који је у вези са композиционим начелом текста...“ (108).

4. Истраживши основне односе у лексичкој структури, колегиница Лековић томе слоју структуре додељује базични статус, и сматра га темељним за даљу анализу, коју наставља у одељку 'Стилске фигуре и конструктивни принципи текста'. Ту се бави конкретним питањима 'контекстуализације': лексичким спојевима који производе разноврсна значења битна за разумевање тематских момената, али и поетизацијских поступака у делу М. Црњанског. Поступке овде обрађене разврстала је у круг 'понављања' (анафора и сл., паралелизми, градација итд.), круг 'осамоштаљивања' итд.

5. 'Именовање' ауторка сматра једним од поступака фигуративног обликовања текста („Фигуре именовања и преименовања имају значајну стилску вриједност у дјелу Црњанског“), а анализе спроведене у одељку томе посвећеном у ствари су наставак вредновања симболичке функције речи („Именовати значи озваничити постојање, потврдити трајање, оставити траг...“). И још више, ауторка име схвата као саставни део судбине именованог ентитета, најпре лица и топоса на којима људи егзистирају. Српска историја неминовно је одређена сеобом као судбинским обележјем националног идентитета. „Идентитет почиње од имена а оно (име) ипак еволуира. Тако се мотив сеоба усложњава, тј. прате га сеобе имена као знака. Сеобе су атак на идентитет, али истовремено изазивају отпор колебању идентитета. Стога су јунаци Црњанског тако осјетљиви на учесталу појаву погрешног изговарања и писања имена. То изазива потрес у њима самима, јер се често осјећају угрожени у својим егзистенцијалним основама, у свом ентитетском коду, а стална преименовања непрестано их подсећају на ту угроженост“ (184).

6. Проверивши своје налазе о структурним карактеристикама текста М. Црњанског анализом обимне грађе у петом одељку, колегиница Лековић у шестом одељку узима у претрес идеју 'суматраизма', симбола књижевних преокупација М. Црњанског. Суматраизам је, по ономе што је утврдила ауторка – људска тежња коју испољавају јунаци Црњанског „да додирну безмерне даљине, бескрајна пространства“. „Суматраист осјећа везе и у простору и у времену, и живи за свој сан, посвећен умјетности, науци, или каквом другом племенитом циљу“ (268).

Узимајући у разматрање примере типа онога из *Романа о Лондону*:

Време је да одем из Лондона. Хоћу да завршим свој живот, тамо, на брду, у Прованси. Тамо је Сунце. Имаћу велики, сламни, шешир на глави...

- ауторка утврђује: „Потреба да се оде са једног мјеста, без поновног повратка, наглашена је семантички и стилски маркираним јединицама... Емфатички нагласак, изразитији емотивни набој – условљава ритмично рашчлањавање посредством лирских паралелизама... – Дакле, како лексичко-семантичким тако и синтаксичкостилемским средствима писац дочарава

једно 'одисејско' стање душе, жудњу за повратком, сваког на своју Итаку...“ (278).

VI Списак научних и стручних радова који су објављени или прихваћени за објављивање на основу резултата истраживања у оквиру рада на докторској дисертацији
уз напомену: Кликните да бисте почели унос текста.

Навести називе радова, где и када су објављени. У случају радова прихваћених за објављивање, таксативно навести називе радова, где и када ће бити објављени и приложити потврду о томе.

- 1) *Хрватски стандардни језик није посебан језик*, „Овдје“, Титоград, 1989.
- 2) *Интерпретација приповијетке Мост на Жепи*, „Вал“, Бар, 1994.
- 3) *Младим литератама*, „Вал и Фестивал“, Културни центар – Бар, 1996.
- 4) *Литерарно стваралаштво младих – Помозимо им да изразе себе*, „Вал и Фестивал“, Културни центар – Бар, 1996.
- 5) *Истина и љепота на школском часу*, „Вал“, Бар, 1997.
- 6) *Жаргон и култура, публикација* „Жаргон младих“, Бар, 2003.
(Публикација представља пројекат „Жаргон младих“; аутори – мр Гордана Јањушевић-Лековић и Славица Вујовић, педагог; пројекат реализован у сарадњи са једним одјељењем Гимназије у Бару)
- 7) *У трагању за правим темама*, „Гимназијалац“, Бар, 2003.
- 8) *Литерарна чињеница од важности*, предговор роману 'Агностик' Милана Вујовића, „Бонарт“, Вирпазар – Београд, 2004.
- 9) *Повратак краљева*, предговор књизи 'Вртови древне игре' Максима Лутовца, Бар, 2007.
- 10) *Туђице и ксенофобија*, часопис „Васпитање и образовање“ 4, Завод за уџбенике и наставна средства, Подгорица, 2007.
- 11) *Релативистичка мисао Вилхелма фон Хумболта*, „Арт“, 294, Подгорица, 2008.
- 12) *Структурализам и модерна наука*, „Арт“, 455, 456, Подгорица, 2011.
- 13) *О чему све говоримо када говоримо о језику*, „Арт“, 416, 417, Подгорица, 2011.
- 14) *Језиком се не управља наредбама и декретима (О спорним питањима језичке и образовне политике)*, „Арт“, 443, Подгорица, 2011.
- 15) *Достојевски на страни живота* – „Арт“, 460, 461, Подгорица, 2011.
- 16) *Дар за живот и умирање*, извод из рецензије, Максим Лутовац - Бар – град-феникс, Културни центар Бар, 2012.
- 17) *Пасажи из Бара у великој меморији Љетописа*, рецензија и поговор књизи 'Пасажи из Бара' – зборник радова гостију књижевног програма фестивала Барски љетопис (2007 – 2011); уз јубиларну, двадесет пету годишњицу манифестације културе Барски љетопис, Културни центар Бар, 2012.

VII ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

У нешто сажетијим закључним напомена него што је то уобичајено у оваквој врсти научних радова ауторка своди резултате анализа да би у последњем параграфу свог текста утврдила следеће: „Усамљена поетика једног Милоша Црњанског припада суматраистичкој заједници великих песника, који су умјели да кажу твари говорећи ријечи. Језичка структура /у дјелу/ Црњанског, колико музичка, толико и смислом и значењем испуњена – заиста крије филозофску димензију, и покушај да се допре до тајне искона, космогонијске визије постања и судбине...“ (326).

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА
НАПОМЕНА: Навести позитивну или негативну оцену начина приказа и тумачења резултата истраживања.

Мр Гордана Јањушевић Лековић показала је у суштини врло добро познавање

материје којом се бави, и одличан увид у релевантну литературу. Њене стилске анализе сигурно ће постати незаобилазан репертоар успешно утврђених факата која допуњују слику о језику и стилу у делима Милоша Црњанског. Комисија са задовољством констатује да је монографија мр Гордане Јањушевић Лековић са насловом *Синтаксичке и стилске структуре у дјелу Милоша Црњанског* – заправо успешно урађен докторски рад.

Х ПРЕДЛОГ:

На основу укупне оцјене дисертације, комисија предлаже:

Предлажемо Наставно-научном већу Филолошког факултета у Београду да рад мр Гордане Јањушевић Лековић *Синтаксичке и стилске структуре у дјелу Милоша Црњанског* прихвати као успешно урађену докторску дисертацију, и да образује комисију за његову одбрану.

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

1. др Јелена Јовановић Симић, ванредни професор, Филолошки факултет, Београд
2. др Јован Делић, редовни професор, Филолошки факултет, Београд
3. др Срето Танасић, редовни професор, Филозофски факултет, Ниш
- 4.
- 5.

Београд, 20. март 2013.